

Adresné informace vědeckým a výzkumným pracovníkům prostřednictvím služby Selective Dissemination of Information (SDI)

Věra KROFTOVÁ

Agrotest fyto, s.r.o.

kroftova.vera@vukrom.cz

INFORUM 2012: 18. konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 22. – 24. 5. 2012

Abstrakt

Výzkumní a vědečtí pracovníci patří mezi ty nejnáročnější uživatele odborných knihoven. Povinností odborné knihovny je postarat se o ně tak, aby neztráceli čas a aby z knihovny dostali rychlé a co nejpřesnější informace o nových zdrojích zacílených na jejich odborný profil. Předpokladem úspěchu je dlouhodobá spolupráce a velmi dobrá informovanost pracovníků knihovny o individuálních odborných potřebách vědeckých a výzkumných pracovníků. Pracovní listy jednotlivých druhů informačních zdrojů, ať jsou to knihy, články cestovní zprávy nebo výzkumné zprávy nebo jiné, obsahují speciální podpole POZNÁMKA, do kterého knihovník již při prvotním zpracování zdroje zapíše jména těch pracovníků, pro něž jsou relevantní. V návaznosti na to jsme pro pracovníky výzkumné organizace (VO) Agrotest fyto, s.r.o. našli řešení pomocí služby Selective Dissemination of Information (SDI), která je jim zpřístupněna přes čtenářské konto v WWW OPAC. Každý uživatel má ve svém čtenářském kontu uložen konfigurovatelný vyhledávací profil navázaný na jeho jméno v podpoli POZNÁMKA. Výsledky hledání jsou mu automaticky zasílány e-mailem v měsíčním intervalu, popř. v intervalu, který si sám určí. Má také možnost si sám vytvořit nový profil nebo více odborných profilů např. na základě zadaných klíčových slov.

Úvod

Pracovníci odborných knihoven stále hledají nové možnosti, jak co nejlépe a nejefektivněji informovat své uživatele, v našem případě uživatele z řad vědeckých a výzkumných pracovníků o novinkách v knihovně, aniž by je zahltili množstvím informací, které je nezajímají. Jako ideální pomocník se jeví vedle kanálů RSS (Really Simple Syndication) - i služba SDI – Selective Dissemination of Information (Selektivní rozšiřování informací). Česky je SDI někdy nazýváno „Novinkovou službou“. Tato služba doručí každému uživateli informace pouze o těch nových informačních zdrojích, které přesně zapadají do jeho informačních potřeb. Mnoho knihoven poskytuje svým uživatelům možnost, aby si každý z nich nastavil svůj profil pomocí klíčových slov. Pro uživatele Agrotest fyto, s.r.o. jsme službu založili na tom, že knihovník předem, již při zpracování každého zdroje, určí, komu bude službou SDI zaslán.

Služba SDI je známá již dlouho, o čemž svědčí záznamy odborné literatury již od poloviny minulého století i dříve. V roce 1971 vyšel v časopise *Science* článek, který zdůrazňuje nejen vyhledávací, ale i indexovací možnosti služby SDI a hodnotí její roli v intelektuální podpoře vědců. Klade se zde důraz na preciznost „spárování“ dodaných informací s odbornými potřebami skupin nebo jednotlivců (lit. 3). Z bohatého výběru publikací o SDI jsem vybrala i článek z časopisu *Journal of the American Society for Information Science*. Autor této práce se také zabývá oběma funkcemi služby SDI, jak funkcí výběru a rozšiřování, tak i označování (labelling) zdrojů a ukazuje účinnou cestu k provedení přesných Booleovských dotazů (lit. 1).

Dnes se služba SDI používá pro rychlý přístup k relevantním informacím nejen v knihovnách, ale obecně v různých informačních systémech. SDI může být v současnosti využitelné například i při transferu technologií a znalostí (lit 2).

Služba SDI bývá součástí automatizovaných knihovnických systémů. U velkých knihoven s multioborovým zaměřením bývá využívána např. při rozřídování noviněk do tématických celků. Méně známou je mezi čtenáři a uživateli on-line katalogů možnost sestavení dotazů (profilů), jejich uložení a volba frekvence dodávání informací o novinkách relevantních jejich potřebám.

Materiál a metody

Pracovnice knihovny pracuje s knihovnickým softwarem KPwinSQL. Do pracovních listů jednotlivých druhů dokumentů je vždy přidáno podpole „a“ POZNÁMKA v poli 1073 POZNÁMKA PRO SLUŽEBNÍ POTŘEBU. Do tohoto podpole zapíše pracovník knihovny jméno jednoho uživatele nebo více jmen těch uživatelů, o kterých předpokládá, že je záznam bude zajímat. Pro uživatele je katalog knihovny přístupný na internetu prostřednictvím [WWW OPAC](#). Služba je nastavena tak, aby ve 30 denních intervalech odesílala vždy výpis záznamů zpracovaných v tomto období všem uživatelům, kteří jsou uvedeni v podpoli POZNÁMKA (obr. 1). Součástí OPAC SQL je i konto uživatele, v němž si každý autorizovaný uživatel knihovny může uložit nový dotaz sestavený například z kombinace klíčových slov a určit interval, v jakém mu budou zasílány informace o novinkách, ve kterých se vyskytují zadaná klíčová slova.

Výsledky

Předpokladem úspěchu využití služby SDI v malé vědecké knihovně tak, jak je popsáno v tomto příspěvku, je dlouhodobá spolupráce a velmi dobrá informovanost pracovníků knihovny o individuálních odborných potřebách vědeckých a výzkumných pracovníků. Pracovní listy jednotlivých druhů informačních zdrojů, ať jsou to knihy, články, cestovní zprávy nebo výzkumné zprávy atd. obsahují speciální podpole POZNÁMKA, do kterého knihovník již při prvotním zpracování zdroje zapíše jména těch pracovníků, do jejichž odborného profilu spadají. Dříve byly pořizovány tištěné výpisy na jména pracovníků, dnes mají pracovníci možnost vyhledávat si všechny novinky určené knihovníkem právě jim, přes WWW OPAC, kam byla přidána vyhledávací pole Datum (datum zpracování záznamu) a Uživatel (lit 4). Protože však naším cílem je ušetřit čas VaV pracovníků, zavedli jsme pro jejich větší komfort službu SDI. Každý uživatel z řad vědeckých a výzkumných pracovníků Agrotest fyto, s.r.o. má ve svém čtenářském kontu uložen vyhledávací profil navázaný na své jméno v podpoli POZNÁMKA. Výsledky hledání jsou mu automaticky zasílány e-mailem v intervalu, který je nyní nastaven na 30 dnů, ale který si lze nastavit individuálně. Výhodou tohoto způsobu adresného zpracování nových zdrojů v knihovně je fakt, že knihovník postihne i ty případy, kdy soubor klíčových slov nemusí být dostatečnou zárukou toho, že pracovník dostane skutečně vše, co ho zajímá. Zvláště jsou to informace o zdrojích všeobecnějšího zaměření, zdroje, kde se vyskytují neobvyklá nebo nová klíčová slova apod.

Každý pracovník má také možnost si sám vytvořit nový profil nebo více odborných profilů např. na základě zadaných klíčových slov. Tuto možnost má i každý externí uživatel, pokud je autorizovaným čtenářem knihovny a má v OPAC své čtenářské konto. Informace pro uživatele přichází formou přílohy elektronickou poštou (obr. 3). Protože mnohé ze záznamů v databázi mají napojení na plné texty dokumentů (články) nebo alespoň na obsah (knihy), mohou uživatelé okamžitě odkaz použít a přečíst si plný text příspěvku nebo prohlédnout obsah.

Obr. 1 Příklad záznamu: Marek David - Žížalová Pavla - Valenta Ondřej: Infrastruktury pro výzkum a vývoj podpořené z Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace - udržitelnost z hlediska lidských zdrojů. ERGO. Analýzy a trendy výzkumu, technologií a inovací, 6, 2011, 2, 3-10. ISSN: 1802-2006

Obr. 2 Adresné informování prostřednictvím WWW OPAC. Dotazem se vyhledají všechny novinky zpracované v měsíci dubnu, které jsou relevantní pro uživatelku Polišenskou.

Obr. 3.: Příklad informací doručených uživateli Kroftová

The screenshot shows an email client window with the following content:

Outlook Express - Pošta
 Ode: Knihovna <knihovna@vukrom.cz> 12.4.2012 11:01
 Komu: Věra Kroftová
 Věc: SDI 12.04.2012, 11:01

Výsledek hledání : dle korporace : 2012* dle věcných témat : Kroftová
Počet záznamů : 6

Poř.č.	Název	Rok	Autor	Fond
1.	Assoc. Prof. Ing. Jaroslav Polák, Dr.Sc. - septuagenarian Praha : ÚZPI Plant Protection Science : Ochrana rostlin 1212-2580 Roč. 48, č. 1 (2012), s. 51-52 2012 il. http://agriculturejournals.cz/publicFiles/57809.pdf		Kumar, Jiban	Článek v časopise
2.	Infrastruktury pro výzkum a vývoj podpořené z Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace - udržitelnost z hlediska lidských zdrojů Praha : Technologické centrum Akademie věd ČR, 2006 - ERGO. Analýzy a trendy výzkumu, technologií a inovací 1802-2006 Roč. 6, č. 2 (2011), s. 3-10 2011 il. http://www.strast.cz/dokums_raw/ergo62_15.pdf		Marek, David	Článek v časopise
3.	Jak zvládat přebytek informací Praha : AV ČR Akademický bulletin 1210-9525 Roč. 17, č. 1 (2012), s. 37 2012 il.		Mikuláš, Radek,	Článek v časopise
4.	Metodika zpracování, dlouhodobého uchování a zpřístupnění šedé literatury v ČR na příkladu Národního úložiště šedé literatury http://nusi.techlib.cz/images/Methodika.pdf		Pejšová, Petra	Knihy (monografie)
5.	Pravda a láska ... Praha : AV ČR Akademický bulletin 1210-9525 Roč. 17, č. 1 (2012), s. 5 2012 il.		Sokol, Jan,	Článek v časopise

Zpráva 18_24_sdi.html

Závěr

Služba SDI poskytuje vědcům a výzkumníkům informace cílené na jejich odborné potřeby a tím šetří jejich čas. Prvotní informování probíhá ve 30 denním intervalu pomocí dotazu na jméno v podpoli POZNÁMKA. Služba SDI tak pro vlastní pracovníky Agrotest fyto, s.r.o. přináší přidanou hodnotu znalostí knihovníka o jejich individuálních potřebách. Dodaný soubor obsahuje u některých bibliografických záznamů také plně funkční odkazy na obsahy knih, popř. na plné texty dokumentů, jsou-li volně dostupné. Každý čtenář má i možnost sestavit si libovolný počet profilů pomocí klíčových slov a zvolit si frekvenci dodávání informací o novinkách vyhledaných těmito profily.

Poděkování

Děkuji za odbornou pomoc a cenné připomínky Ing. Václavu Truncovi.

Použitá zdroje

1. Cohen J.D.: Massive query resolution for rapid selective dissemination of information. *Journal of the American Society for Information Science*, **50**, 1999, 3, 195-206.
2. Porcel C. - Tejeda-Lorente A. - Martinez M.A. - Herrera-Viedma E.: A hybrid recommender system for the selective dissemination of research resources in a Technology Transfer Office. *Information Sciences*, **184**, 2012, 1, 1-19.
3. Schneider J.H.: Selective dissemination and indexing of scientific information. *Science*, **173**, 1971, 3994, 300-308.
4. WWW OPAC 2.0 Kpwin SQL [on-line katalog]. Kroměříž, Zemědělský výzkumný ústav Kroměříž, s.r.o. Naposledy aktualizováno 30. 5. 2012, [cit. 2012-04-30], dostupné z http://62.168.58.248/opacsq12_0/indexs.php?typ=F